

EFFECTIVE MECHANISM OF POSITIVE EVALUATION IN THE OPEN BUDGET INDEX IN ENSURING THE TRANSPARENCY OF THE STATE BUDGET

Pardaev Umidjon Uralovich

**Associate Professor of the the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Uzbekistan (APA), PhD
ORCID: 0000-0003-3989-3072**

ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ШАФФОФЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА БЮДЖЕТ ОЧИҚЛИГИ ИНДЕКСИДА (OPEN BUDGET INDEX) ИЖОБИЙ БАҲОЛАНИШНИНГ САМАРАЛИ МЕХАНИЗМИ

Пардаев Умиджон Уралович

**Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги
Давлат бошқарув академияси доценти, PhD
ORCID: 0000-0003-3989-3072**

Abstract: *This article describes the reforms to ensure the participation of the Republic of Uzbekistan in the index of budget openness, in particular, the mechanisms of working with the general public in ensuring the transparency of the state budget. Also, the measures and recommendations of international organizations that need to be implemented for a positive evaluation in the budget openness index of our country are presented. The purpose of the study is to develop proposals and recommendations aimed at ensuring the transparency of the state budget and taking a high place in the budget openness index.*
Key words: *Budget openness index, state budget, budget expenditures, budget literacy, budget for citizens, initiative budget, volume of budget information, budget literacy, budget transparency, budget project, budget document.*

Аннотация: *Мазкур мақолада Ўзбекистонда Республикасининг бюджет очиклиги индексида иштирокини таъминлаш борасидаги ислохотлар, хусусан, давлат бюджети шаффофлигини таъминлашда кенг жамоатчилик билан ишлаш механизмлари баён этилган. Шунингдек, мамлакатимизнинг бюджет очиклиги индексида ижобий баҳоланиш учун амалга оширилиши зарур бўлган чора-тадбирлар ва халқаро ташкилотлар тавсиялари келтирилган. Тадқиқотнинг мақсади давлат бюджети шаффофлигини таъминлашда ҳамда бюджет очиклиги индексида юқори ўринни эгаллашга қаратилган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.*

Калит сўзлар: *Бюджет очиклиги индекси, давлат*

бюджети, бюджет харажатлари, бюджет саводхонлиги, фуқаролар учун бюджет, ташаббусли бюджет, бюджет ахборотининг ҳажми, бюджет саводхонлиги, бюджет шаффофлиги, бюджет лойиҳаси, бюджетнома .

Давлат молияси молиявий ресурсларидан фойдаланиш борасида доим маълумотлар асимметрияси мавжуд бўлиб, ушбу маблағлардан фойдаланиш жараёнида жамоатчилик ролини ошириш, уларнинг хоҳиш-истакларига кўра молиялаштиришнинг самарали механизмларини жорий этиш бугунги кунда долзарб вазифалардан бири ҳисобланади. Давлат бюджети тўғрисидаги ресурслар ҳажми ва улардан фойдаланишда жамоатчиликнинг хабардорлигини англатувчи индекслардан бири сифатида "Бюджет очиклиги индекси" (Open budget index) ҳисобланади.

Бюджет очиклиги индекси - бу дунё миқёсида молиявий шаффофликни қиёсий ва мустақил баҳоловчи ҳамда миллий миқёсдаги иштирокчи назорат қилувчи ягона манба саналиб, мазкур индекс мамлакатларни баҳолаш учун белгиланган амалий саволларга жавоб берувчи мустақил тадқиқотчилар томонидан олиб бориладиган рейтинг ҳисобланади. Мамлакатнинг "Бюджет очиклиги индекси"даги (Open budget index) даражасини саккизта асосий бюджет тўғрисидаги ҳужжатларини тегишли ҳукумат веб-сайтида ўз вақтида ҳамда омма учун очик бўлган маълумотларнинг

тўлиқлигини таъминлаш даражасини кўрсатади.

Бюджет очиклиги индексининг асосий мақсади бу демократик жараёнларни амалга оширилишининг амалда кўриниши бўлиб, давлат молияси тизимидан сарфланадиган маблағларнинг ижтимоий адолатни таъминланишига ҳисса қўшади. Шунингдек, ушбу маблағларнинг сарфланиши юзасидан шаффофлик ва ҳисобдорлик ҳолатини мустақил равишда баҳолашни ифодалайди. Мамлакатда мавжуд ресурслардан самарали фойдаланишда молиявий ҳисобдорлик бўйича илмий тадқиқот, ННТ, ОАВ ва парламент орасида консенсус ҳосил қилиб, ҳукуматга яхшиланиши зарур бўлган кўрсаткичларни ва тегишли амалга ошириладиган чоратадбирларни кўрсатишга хизмат қилади. Бюджет очиклиги индексининг давлат ва фуқаролик жамияти учун яна бир манфаатли томони шундаки, у жамоатчилик аъзоларининг ҳукумат томонидан тақсимланаётган ва сарфланаётган молиявий ресурсларга бўлган ишончини оширишга хизмат қилади.

Юқорида айтилган каби, бюджет очиклиги индекси (Open Budget Index-ОБИ)да иштирок этиш ва ушбу рейтингда юқори ўринларни эгаллашнинг бир қанча иқтисодий сабаблари мавжуд бўлиб, улардан энг муҳимлари қуйидагилар ҳисобланади:

- Бюджет очиклиги ҳукумат молиявий маблағларнинг сарфланиши шаффофлиги ва ҳисобдорлигини яхшилади;

- Мамлакатда коррупция даражасини туширади;
- Иқтисодий ўсишга олиб келади;
- Бюджет тушумларини ошишини таъминлайди;
- Ижтимоий тенгсизликни қисқартиради;
- Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилишга хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикасида ҳам "Бюджет очиклиги индекси" (Open budget index) га киришда қатор меъерий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган бўлиб, жамоатчилик учун барча маълумотлар ва ҳужжатларнинг чоп этилмоқда. Ушбу соҳада дастлабки қадамлардан сифатида 2018 йил 22 августдаги "Бюджет маълумотларининг очиклигини ва бюджет жараёнида фуқароларнинг фаол иштирокини таъминлаш чоратадбирлари тўғрисида" ПҚ-3917 сонли Қарори бўлди. Ушбу қарор асосан бюджет маълумотларининг очиклиги ва шаффофлигини ошириш, бюджет маблағларини шакллантириш ва ижро этиш устидан парламент ва давлат назоратини кучайтиришга қаратилди. Ушбу ислохотлар натижасида қуйидагилар амалиётга жорий этилди:

– 2019 йилдан бошлаб бюджет маблағларини тақсимлашда фуқаролар иштирокининг туман (шаҳар)лар бюджетлари кўшимча манбаларининг камида 10 фоизини жамоатчилик фикри асосида шакллантирилган тадбирларга йўналтиришни назарда тутадиган механизми жорий этилди;

– 2020 йилдан бошлаб Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетлари ахборотлар батафсил баён этилган, илғор халқаро стандартларга мувофиқ тайёрланган қонун билан тасдиқланади;

– Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетлари, солиқ ва бюджет сиёсатининг асосий йўналишлари лойиҳалари, шунингдек, Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетлари ижроси тўғрисидаги ҳисоботлар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасига тақдим этилишидан олдин мажбурий жамоатчилик муҳокамасига қўйилиши шартлиги белгиланди;

– Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетлари лойиҳалари ҳамда уларнинг ижроси тўғрисидаги ҳисоботлар билан бирга Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги томонидан ишлаб чиқиладиган «Фуқаролар учун бюджет» ахборот нашри жамоатчилик муҳокамаси учун эълон қилина бошланди;

– Мамлакатимизда ҳам фуқароларни бюджет жараёнига жалб қилиш, уларни бюджет соҳасидаги билим ва кўникмаларини ошириш мақсадида 2019 йилдан бошлаб аҳоли учун тушунарли ва содда кўринишда маълумотларни ёритиб бераётган "Фуқаролар учун бюджет" ахборот нашри чоп этиб келинмоқда. Бугунги кунга қадар жами **14 та**

нашр чоп этилиб фуқароларга хавола этилди¹.

– Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатасининг Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетлари, солиқ ва бюджет сиёсатининг асосий йўналишлари лойиҳалари, шунингдек, Давлат бюджетининг ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетларининг ижроси тўғрисидаги йиллик ҳисобот юзасидан ташқи аудит ва баҳолаш натижалари бўйича хулосалари мажбурий эълон қилинди.

Ушбу соҳада кейинги қадам сифатида, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 25 февралдаги “Ўзбекистон Республикасининг халқаро рейтинглар ва индекслардаги ўрнини яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-4210-сон қарори бўлиб, унда мамлакатнинг халқаро рейтингдаги ўрнини яхшилаш учун ҳамда миллий мониторинг тизими фаолиятини ташкил этишнинг дастлабки босқичи сифатида республикадаги тадқиқот институтларига алоҳида халқаро рейтинглар бириктирилиб, “Бюджет очиклиги индекси” (Open budget index) га Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Бюджет-солиқ тадқиқотлари институти бириктирилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 4 апрелдаги “Давлат бошқарувининг очиклиги ва шаффофлигини

таъминлаш ҳамда мамлакатнинг статистика салоҳиятини ошириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ-4273-сон қарори билан давлат бошқарувининг очиклиги ва шаффофлигини таъминлаш учун мамлакатнинг обрўсини ва инвестицион жозибадорлигини оширишга қаратилган ислохотларни янада чуқурлаштирилди. Ўзбекистон Республикасининг Очик маълумотлар порталида давлат бюджетининг режалаштирилган давлат харажатлари, давлат бюджетининг ижроси ва давлат мақсадли жамғармаларининг ижроси тўғрисидаги маълумот ҳамда давлат бюджети маблағлари ҳисобидан харидларга тегишли маълумотлар жойлаштириш белгиланди.

Молия вазирлиги томонидан жамоатчилик эътиборига бюджет ҳужжатлари очиклиги орқали таъминлаш мақсадида 2019 йилдан “Очик бюджет” ахборот портали (www.openbudget.uz) ишга туширилди.

Бунинг натижасида “Бюджет очиклиги индекси” (Open budget index) ислох қилиш методологияси тавсиясига мос ҳолда, давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетлари, солиқ ва бюджет сиёсатининг асосий йўналишлари лойиҳалари, Давлат бюджети ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетлари ижроси тўғрисидаги ҳисоботлар, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатасининг

¹ Фискал стратегия 2023-2025./Openbudget.uz - “Очик бюджет” ахборот портали -

хулосаларини жойлаштириш орқали бюджет харажатларининг манзиллилиги устидан жамоатчилик назоратини амалга оширилди. Шунингдек, жамоатчилик фикрини шакллантириш учун туман (шаҳар)лар бюджетларининг қўшимча манбалари ҳисобидан молиялаштирилиш таклиф этилаётган тадбирлар тўғрисидаги ахборотни жойлаштирилмоқда. Бюджет қонунчилигини бузиш ҳолатлари тўғрисида хабардор қилиш ва бюджет жараёнини такомиллаштириш бўйича таклифлар киритиш имкониятини яратиш мақсадида фуқаролар билан қайта алоқани ташкил этилди.

2021 йилдан бюджет жараёнида жамоатчилик иштирокини янада оширишда туман (шаҳар) бюджет харажатларининг 5 фоизини жамоатчилик фикри асосида белгиланган тадбирларни молиялаштиришга йўналтириш белгиланди.

2021 йил 1 июлдан бошлаб жамоатчилик фикри асосида шакллантирилган тадбирларни молиялаштиришга ажратиладиган туман (шаҳар)лар бюджетлари қўшимча маблағларининг энг кам миқдорини 10 фоиздан 30 фоизга оширилди.

2023 йилдан бошлаб туман ва шаҳарлар бюджетларининг 5 фоизи, лекин ҳар бир туман ва шаҳар учун 6 млрд сўмдан кам бўлмаган миқдорларда бевосита фуқаролар

томонидан билдирилган таклифларни молиялаштиришга йўналтирилиши белгиланмоқда. Бунинг учун кейинги йил бюджет лойиҳасида 2,0 трлн сўм маблағ режалаштирилмоқда.

Бундан ташқари, Обод қишлоқ ва Обод маҳалла дастури учун режалаштирилаётган 4 трлн сўм маблағлар, шунингдек вилоят бюджетлари қўшимча манбаларининг 30 фоизи (1,7 трлн сўм) ҳам жамоатчилик фикри асосида йўналтирилиши кутилмоқда.²

“Бюджет очиклиги индекси” (Open budget index) бўйича глобал миқёсда баҳолаб борувчи ташкилот Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget Partnership) ҳисобланиб, Бош офиси Вашингтон (АҚШ)да жойлашган бўлиб, Гана, Индонезия, Кения, Нигерия, Сенегал ва Жанубий Африкада офислари мавжуд³.

Халқаро бюджет ҳамкорлиги (International Budget Partnership-IBP) ташкилотининг Бюджет очиклиги ташаббуси доирасидаги Бюджет очиклиги индекси (Open Budget Index-OBI) бюджет очиклиги сўровномаси (Open Budget Survey-OBS) орқали мамлакатдаги бюджет маълумотларининг жамоатчилик учун очиклиги ва ҳисобдор бюджет тизимларини тадбиқ қилишни ривожлантиришга қаратилган глобал тадқиқот ва тарғибот

² Фискал стратегия 2023-2025./Opendudget.uz - “Очик бюджет” ахборот портали -

³ <https://internationalbudget.org/> - Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget

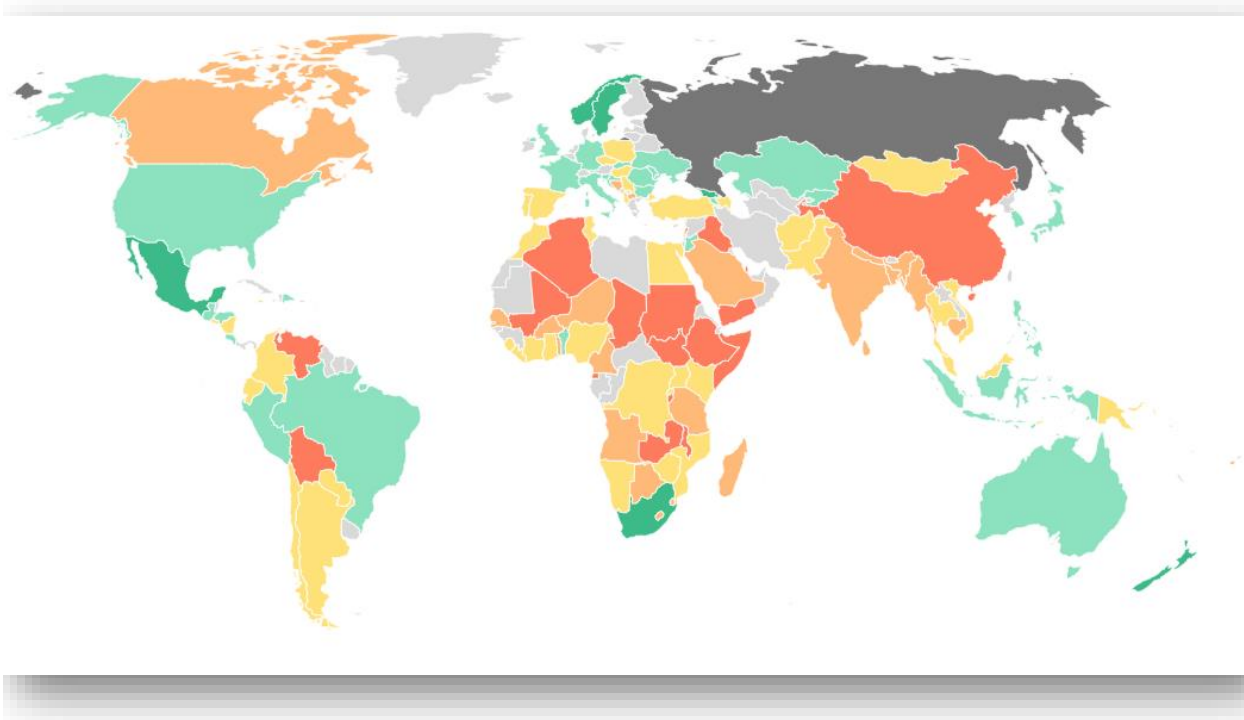
Partnership) расмий сайти маълумотлари асосида тайёрланди

дастуридан иборат. Ушбу ташкилот 2006 йилда 59 бошланган Бюджет очиклиги сўровномаси (Open Budget Survey-OBS) дунёдаги ягона мустақил, таққосланадиган ва фактларга асосланган тадқиқот воситаси бўлиб, 2021 йилга келиб 120 давлатни қамраб олиб, мамлакатларда молиявий ресурслар бошқаруви ва ҳисобдорликнинг муҳим жиҳатларини ўлчайди.

Бюджет очиклиги сўровномаси (Open Budget Survey-OBS) 2021 натижаларига кўра глобал шаффофликнинг ўртача кўрсаткичи 100 баллдан 45 фоизни ташкил қилиб, сўровнома ўтказилган мамлакатларнинг

деярли 70 фоизда етарли даражада балл тўпламаганлигини кўриш мумкин. Бунга асосий сабаб сифатида, бюджет ҳужжатлари асосий қисмларининг тахминан учдан бир қисми жамоат учун мавжуд эмаслиги, нашр этилган ҳужжатларда кўпинча муҳим маълумотлар, жумладан, бюджетнинг ижроси, бюджет харажатлари самарадорлиги натижалари, давлат қарзи ва фискал рисклар, камбағалликка қарши курашишда сарфланадиган харажатлар ва харажатлар таснифининг мавжуд эмаслигини кўрсатиш мумкин.

Бюджет очиклиги сўровномаси 2021: Бюджет шаффофлиги кўрсаткичлари (Бюджет очиклиги индекси)

Кенг қамровли маълумотлар мавжуд (81-100)	Муҳим маълумотлар мавжуд (61-80)
Чекланган маълумот мавжуд (41-60)	Мавжуд минимал маълумотлар (21-40)
Маълумот кам ёки мавжуд эмас (0-20)	Сўровномада баҳоланмаган

1-расм. Дунё мамлакатларининг бюджет очиклиги индекси (Open Budget Index-OBI) 2021 натижалари⁴

“Бюджет очиклиги индекси” (Open budget index) йиллик ҳисоботларида энг юқори кўрсаткичли мамлакатларнинг Топ 10 талик мамлакатлар рўйхатидан асосан Океания ва Африка ва бошқа минтақалар, жумладан Европа ва Америка минтақаларидан ҳам ўрин олган бўлиб, Кенг қамровли маълумотлар мавжуд мамлакатлар (81-100) қаторига Грузия, Жанубий Африка, Янги Зеландия, Шеция, мексика ва Норвегия дастлабки ўринларни эгаллаган. МДХ мамлакатлари рейтинги бўйича Россия (14), Қирғизистон (30), Қозоғистон (28), Молдова (22), Озарбайжон (44), Тожикистон (101) ўринларни эгаллаган. Ушбу рейтингда энг паст рейтингдаги 5 та мамлакатлар сафига Судан (113), Қатар (114), Венесуела (115), Коморос (115), Яман (115) киради.

Бюджет очиклиги индекси (Open Budget Index) ни тузиш методологияси экспертлар гуруҳи (тадқиқотчилар) томонидан тузиладиган ва тадқиқот ўтказиладиган мамлакат фуқаролари томонидан тўлдириладиган, 228 та саволни ўз ичига оладиган махсус сўровномага (Open Budget Survey-OBS) асосланади.

Бюджет очиклиги сўровномаси (Open Budget Survey-OBS) саволларига саволнома

ўтказилаётган мамлакатдаги фуқаролик жамиятидан бўлган тадқиқотчилар ёки академик муассасалардан бўлган тадқиқотчилар жавоб беради.

Бюджет очиклиги сўровномаси (Open Budget Survey-OBS) бюджет ҳисоботининг қуйидаги учта компоненти бўйича дунё мамлакатларига ягона қиёсий баҳо беради.

– бюджет бўйича маълумотларнинг жамоатчилик учун очиклигини, давлат молиясини жалб қилиш ва сарфлаш (жараёнининг) шаффофлигини

– Бюджет қарорларини қабул қилишда фуқароларнинг иштирок этиш имкониятлари ва бюджет бўйича маълумотларнинг жамоатчилик учун очиклигини

– Қонун чиқарувчи ва аудиторлик органларининг назоратини. Ўзбекистон Республикаси мисолида, Олий мажлис, Ҳисоб палатаси ва Вазирлар маҳкамаси ва Молия вазирлиги каби ташкилотларнинг иш фаолияти самарадорлигини баҳолайди.

Баҳолаш жараёнида сўровномада қонунда белгиланган талаблардан кўра аксарият ҳолларда уларнинг амалда қўлланилиши кўпроқ назарда тутилади.

Бюджет очиклиги сўровномаси (Open Budget Survey-OBS) саволлари кўп томонлама халқаро ташкилотлар томонидан

⁴ <https://internationalbudget.org/> - Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget Partnership) расмий сайти маълумотлари асосида тайёрланди

ишлаб чиқилган амалиётларига яъни Халқаро валюта жамғармаси (IMF)нинг “Фискал шаффофлик бўйича илғор амалиётлар кодекси”, Давлат харажатлари ва молиявий ҳисобдорлик ташаббуси (Жаҳон банки), Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти (OECD)нинг “Фискал шаффофлик бўйича энг яхши амалиётлар” ва Олий аудит органлари халқаро ташкилоти

(INTOSAI)нинг “Аудит қўлланмасидаги кўрсатмалар бўйича Лима декларация”ларига таянади.

Бюджет очиклиги сўровномаси (Open Budget Survey-OBS)нинг таркиби тўртта компонент бўйича саволларга жавоб олинади.

2-расм. Бюджет очиклиги сўровномаси (Open Budget Survey-OBS)нинг таркибий компонентлари⁵.

109 савол - Бюджетнинг шаффофлиги кўрсаткичи: давлат маблағлари бюджет йилида қандай шаклланганлиги, режалаштирилганлиги ва сарфланганлиги тўғрисида тўлиқ маълумот берувчи жами саккизта асосий бюджет ҳужжатларини

жамоатчилик учун очиклигини баҳолайди. Асосий бюджет (8 та) ҳужжатларини нашр қилиниши, ўз вақтида жамоатчилик эътиборига етказилишини баҳолайди (1-жадвал).

⁵ <https://internationalbudget.org/> - Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget Partnership) расмий сайти маълумотлари асосида тайёрланди

1-жадвал.

Бюджет очиқлиги индекси (Open Budget Index-ОБИ)нинг кўрсаткичини аниқлашда жамоатчиликка очиқлиги баҳоланадиган асосий бюджет ҳужжатлари⁶

№	Бюджет ҳужжатлари	Нашр қилиш муддати	Саволлар сони
1	Бюджет лойиҳаси	Бюджет лойиҳаси бўйича таклифини кўриб чиқиш учун қонун чиқарувчи органга тақдим этилишидан камида бир ой олдин нашр қилиниши керак.	6 та савол
2	Бюджет ижроси таклифи (бюджетнома)	Қонун чиқарувчи ҳокимият уни кўриб чиқаётганда ва уни тасдиқлашдан олдин нашр қилиниши керак.	54 та савол
3	Тасдиқланган бюджет	Бюджет Қонун чиқарувчи орган томонидан тасдиқлангандан сўнг уч ойдан кечиктирилмай нашр қилиниши керак.	6 та савол
4	Фуқаролар учун бюджет	Бюджет ижроси лойиҳаси билан бир вақтнинг ўзида нашр қилиниши керак.	4 та савол
5	Дастлабки ҳисобот	Ҳисобот даври тугаганидан кейин уч ойдан нашр қилиниши керак.	9 та савол
6	Ярим йиллик ҳисобот	Ҳисобот даври тугаганидан кейин уч ойдан кечиктирмасдан нашр қилиниши керак.	9 та савол
7	Йил якуни ҳисоботи	Фискал йил (ҳисобот даври) тугаганидан кейин 12 ойдан кечиктирмай нашр қилиниши керак.	14 та савол
8	Аудит ҳисоботи	Фискал йил (ҳисобот даври) тугаганидан кейин 18 ойдан кечиктирмасдан нашр қилиниши керак.	7 та савол
		Жами саволлар сони:	109 та савол

18 та савол - Жамоатчилик иштирокини баҳолаш: сўровда ижро этувчи, қонун чиқарувчи ва олий аудит ташкилотларининг ҳар бири бюджет жараёнининг турли даврларида жамоатчиликни жалб қилиш имкониятларини таъминлаганлиги баҳоланади.

18 та савол - Бюджет назоратини баҳолаш: сўровда қонун чиқарувчи ва олий аудит ташкилотларининг бюджет жараёнида тутган ўрни ва уларнинг

бюджет устидан қатъий назоратни амалга ошириш имкониятлари баҳолайди.

Баҳоланмайдиган саволлар: 83 та баҳоланмайдиган саволлар Бюджет очиқлиги сўровномаси (ОBS) тадқиқотини асосий бюджет ҳужжатлари тўғрисида маълумот тўплаш ва мамлакат давлат молиясини бошқариш хусусиятларини ўрганиш орқали баҳолашга ёрдам беради.(2-расм)

⁶ Open Budget Survey 2021. www.internationalbudget.org/open-budget-survey - асосида тайёрланди.

3-расм. Бюджет очиклиги индекси (Open Budget Index-OBI) 2021 натижалари⁷

“Бюджет очиклиги индекси” (Open budget index) глобал миқёсда баҳолаб боровчи ташкилот Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget Partnership) тонидан ижобий баҳолаш учун тавсиялар ишлаб чиқилган.

Дунёнинг деярли ҳар бир минтақасида аҳолига етарли бюджет маълумотларини тақдим этадиган бир қанча давлатлар мавжуд бўлиб, Грузия, Индонезия, Доминикан Республикаси, Бенин ва Иордания каби давлатлар сўнгги бир неча йил ичида Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget Partnership) тонидан берилган тавсияларни ва чоратadbирларни амалга ошириш

натижасида шаффофлик кўрсаткичларини 61 бал ёки ундан юқори даражага кўтаришга муваффақ бўлиб юқори баҳолашга эришди. Таъкидлаш зарурки, мамлакатларининг ривожланиш даражаси, қандай минтақада жойлашганлиги ёки даромад миқдоридан қатъий назар ушбу ислохотларни барча давлатларда қўллаш имконияти мавжуд ҳисобланиб, Ўзбекистон Республикасида ҳам ушбу чоратadbирлар амалга оширилиб 2023 йилдаги “Бюджет очиклиги индекси”ни аниқлашда бюджет очиклиги сўровномасида (Open Budget Survey-OBS) юқори кўрсаткичларга эришишга ҳаракат

⁷ <https://internationalbudget.org/> - Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget Partnership) расмий сайти маълумотлари асосида тайёрланди

қилмоқда. Сўровномада ижобий баҳоланиш учун бюджет маълумотларини етарли даражада таъминлашда мамлакатларда амалга

ошириши зарур бўлган ҳаракатлар бўйича умумий тавсияларни қуйидагилардан иборатдир.(4-расм)

4- расм. Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget Partnership) тонидан амалга ошириш зарур бўлган тавсиялар⁸

⁸ <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/roadmap-to-61> - Халқаро бюджет ҳамкорлик ташкилоти (International Budget Partnership) тонидан амалга ошириш учун тавсиялар маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди

Хулоса сифатида, Ўзбекистон Республикаси ҳам бюджет очиклиги сўровномасида (Open Budget Survey-OBS) ижобий баҳоланиб, “Бюджет очиклиги индекси”да (Open budget index) етакчи мамлакатлар қаторига кўшилиши, молиявий шаффофликни ошириши ва бюджет маълумотларидан фойдаланувчилар учун фойдаланиш қулайлиги ва янгилашни таъминлаш учун қўйидагиларни тавсия этамиз:

Биринчидан, маълумотлар чоп этиладиган шакл ва услубларни доимий тарзда такомиллаштириб бориш зарур ҳисобланади.

Иккинчидан, чоп этилаётган маълумотларини кенг жамоатчиликка тушунтириш ишларини яхшилаш;

Учинчидан, жамоатчилик ва тадқиқотчилар фойдаланиш даражасини кенгайтириш учун маълумотларни узвий кетма-кетликни таъминлаш асосида бирлаштириш ҳамда жамоатчиликка ҳавола этиладиган бюджет маълумотларининг тафсилотларини тақдим этиш;

Тўртинчидан, алоқа каналларини такомиллаштириш ва кенгайтириш учун янги технологиялардан фойдаланишни оптималлаштириш, улар томонидан аҳолига тақдим этилаётган бюджет ахборотининг ҳажми ва сифатини яхшилаш ҳисобланади.

Адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2022 йил 20 декабрь куни Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси
2. 2020 йил 24 августда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “2020–2024 йилларда Ўзбекистон Республикасининг давлат молиясини бошқариш тизимини такомиллаштириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги 506-сон қарори. <https://lex.uz/docs/4966572>
3. Ўзбекистон Республикасининг 2022 йил 30 декабрдаги “Солиқ ва бюджет сиёсатининг 2023 йилга мўлжалланган асосий йўналишлари қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида” ЎРҚ-812-сонли Қонуни. <https://lex.uz/docs/6333246>
4. Ўзбекистон Республикасининг 2022 йил 30 декабрдаги “2023 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисида” ги ЎРҚ-813-сонли Қонуни. <https://lex.uz/uz/docs/6333240>
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 30.08.2022 йилдаги “Ўзбекистон Республикаси Президентининг тадбиркорлар билан 2022 йилдаги «Очиқ мулоқоти»да белгиланган вазифаларни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-364-сон қарори
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 29.11.2018 йилдаги “Маҳаллий ишлаб чиқарувчиларнинг экспорт салоҳиятини янада

рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПФ-5587-сонли Фармони,
<https://lex.uz/docs/4085146>

7. Комилов М.М. Қўшилган қиймат солиғи маъмурчилигини такомиллаштириш – бюджет даромадлари барқарорлигини таъминлаш омилидир. Иқтисодиётда инновациялар - Инновации в экономике - Innovations in economy №5|2020

8. Турабов У.Т. Республикамизда тадбиркорларга берилаётган солиқ имтиёзлари маъмуриятчилигини такомиллаштириш //Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар. – 2022. – Т. 10. – №. 6. – С. 409-417.